

פרשת חיי שרה

**וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעֵי שָׁנִים
שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה: (כג, א)**

צדיק שנפטר קודם זמנו מקבל שכר כאילו השלים שניו

וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה. כריך ללעת למה אמר ויהיו, ולא אמר כסדר האמור ככל הלדיקים, וַיְהִי אֶדְמָה (לעיל ה ג) וַיְהִי אֶדְמָה (שם יא יא), או יאמר אלה שני כסדר האמור באברהם (להלן כה ז):

אֲבָן יתבאר על דרך אומנם ז"ל (תנחומא וירא כג) שסיבת מיתתה היה כשהודיעה עקידת יצחק, וכמעט שלא נשחט פרהה נשמתה. וכפי זה מיתת שרה היתה מזל שמועת יצחק, הוא שרמז באומרו ויהיו לשון כער, שרמז אל האמור:

או יראה לפי מאמרים ז"ל הנזכר, שמתה על ידי צקורה רעה, זה יגיד שאם לא היה המאורע עוד לה חיים. והוא אומרו ויהיו, פירוש הויה חדשה משונת מהקצבה, שקצבת ימיה יותר הם, ועל ידי מעשה הנזכר היו חייה סך האמור בענין. ואומרו חיי שרה, כי הלדיקים מחיים ימיהם, והרשעים ימיהם מחיים אוחם:

ואומרו עוד שני חיי שרה, לפי מה שפירשתי שאמר ויהיו להגיד שמתה מחמת לער – יגיד הכתוב באומרו שני חיי וגו', פירוש ששלמה שני חייה שקצבו לה, אלא שהיה זה סיבה שמתה על ידי ידה. ולמה שפירשתי שעל ידי סיבת הצקורה עלו לה חייה פחות ממה שהיו – יכוין להודיע משפט החסד אשר ישפוט הקדוש צרוך הוא לידליו, כי כל לדיק שלא השלים ימיו לסיבה ידועה, לא יגרע ה' מלדיק מה שהיה מרויח אילו חי שני שלמים, וישלים לו שכרו על השנים שלא פעל בהם דבר (תנחומא תשא ג), כי יאמר אליו אילו הייתי חי תאוותי היתה לסגל דבר טוב. והוא אומרו שני חיי שרה, כיוון אל השאר, שכל שנותיה היו חיים ממנה והאילו מכבולה:

שנים הטובות של חיי שרה היו רק כ"ז שנה

עוד יתבאר הכתוב על זה הדרך, ויהיו חיי שרה, פירוש צלער היו חיי שרה מאה שנה, כי צכולן היתה צלער. עד תשעים שנה והיא צחצחי לידה שלא ילדה לאברהם, ולא ולמד מה שאמרה רחל (להלן ל א) הָבָה לִי בְנִים וְאִם אֵין מִתָּה וְגו'. ומתשעים עד מאה בקרוב, שהיה ישמעאל רודף את יצחק להורגו כמאמרם

פניני וחידושי אור החיים הק'

ע"י התגברות על היצה"ר זוכה לקדושה והשגות

וַתָּמָת וְגו' בְּאָרְץ כְּנָעַן וְגו' (כג, ט). ואומרו בארץ כנען, כי העולם הזה יקרא ארץ כנען (זכר ח"א פ), הוא יצר הרע, ובאמצעות התעצמותו כנגדו, ישיג האדם להפליא לעשות בקדושה ובהשגה:

הצדיקים אינם אלא כגרים בעוה"ז

גַּר וְתוֹשֵׁב אֲנֹכִי עִמָּכֶם וְגו' (כג, ז). עוד טעם אומרו גר, כי חש לומר על עצמו תושב בעולם הזה, והוא הפך מדת הצדיקים, לזה הקדים לומר גר:

בני חת - פיהם וליבם אינו שוה

וַיַּעֲנוּ בְנֵי חַת וְגו' לְאָמֹר לוֹ: (כג, ח). עוד נתכוון לומר, שלא הסכימו ביניהם על הדבר האמור בתשובתם, אלא לאמר לו, וכמו שגילה סופם על תחילתם 'בכסף מלא' (פס' ט):

אליעזר לקח הרבה גמלים

וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֲשָׂרָה גְמֻלִים (כג, י). עוד ירצה שלקח עשרה גמלים, פירוש הרבה, על דרך אומרו (ש"א א ט) 'טוב לך מעשרה בנים':

הצמידים תאמו בדיוק על ידיה

וְשְׁנֵי צְמִידִים עַל יָדֶיהָ (כג, כ). על ידיה, פירוש שהלמוה כאילו נעשו כשיעור זה:

הרע שונא תמיד את חלק הטוב, אפי' בקרוביו

אָחֲתָנוּ אֵת הָיִי לְאֵלֵינוּ רַבִּיחָה וְגו' (כג, ט). טעם אומרו את, פירוש, אחר שנתבשר אברהם שאלפי רבבה יצאו מיצחק, יהי רצון שיצאו מומך. ויותר היה טוב להם שלא יהיה הדבר ולא יקום, והבן, כי כל חלק הרע ישנא חלק הטוב, ולו יהיה בנו ובתו:

לעת"ל יהיו בני ישמעאל עבדים לבני"

וְלִבְנֵי הַפִּילִגְשִׁים אֲשֶׁר לְאַבְרָהָם נָתַן אַבְרָהָם מִתְּנַת וַיִּשְׁלָחֶם וְגו' (כג, ח). ולישמעאל לא אמר הכתוב שנתן לו מתנות ושלחו, כי לפי מה שכתבנו (לעיל טז ה) כי ישמעאל משפט קנייה יש בו ליצחק, משולח ועומד הוא. ויש יום לאל איום, משפט יעשה, ויכיר נקנה לקוניו:

ז"ל (בר"ר נג יא), והיתה מצטערת על הדבר, הרי מאה שנה. ועשרים שנה ושבע שנים לאלה יחשבו שני חיי שרה, כי אז בטחה צבנה, כי כבר גרש אברהם את ישמעאל:

צדיקים במיתתם קרויים חיים

וַתָּמָת שָׂרָה בְּקִרְיַת אַרְבַּע הוּא חֶבְרוֹן בְּאָרְץ כְּנָעַן וַיָּבֵא אַבְרָהָם לְסַפְדָּ לְשָׂרָה וְלִבְכֻתָּה: (כג, ט)

אחאי בר יאשיה (שבת קכג), [וגאו קפולאי (חופרים, ע"פ) דהו קפלי צארעא דרב נחמן, נחר צבו רב אחאי בר יאשיה (שהיה נקצר שם), ארו ואמרו ליה לרב נחמן נחר בן גברא, אחא ואמר ליה מאן ניהו מר, אמר ליה אנא אחאי בר יאשיה, וכו']. והטעם הוא כי צהותם בעולם הזה, מהפכים צחינת החומר שצביסודות, לצחינת הרוחניות הקדוש שבנפש, באמצעות מעשים טובים והפגלת התורה שמתדלים בעולם הזה: ...

ותמת שרה. רמז הכתוב באומרו בקרית ארבע, לומר כי חם ושלום לא יתייחס המיתה לדיקים, אלא שקרית ארבע פירוש, עיר שהיתה בנויה מארבעה יסודות, נפרדה היא ונסעה מהם. ואומרו היא חברון, פירוש שהגם שמתה היא משפעת בהם צחינת החיבור, כי הלדיקים הגם שימותו הגוף אינו מושלל מהחיים, כי לדיקים צחינתם קרויים חיים (בבב"א יח), ולא ולמד ממעשה דרב

וַיֹּאמֶר יי אֱלֹהֵי אֲדֹנָי אֲבָרְהָם הֲקָרָה נָא לְפָנַי הַיּוֹם וְעָשָׂה הַסֵּד עִם אֲדֹנָי אֲבָרְהָם: (כז, יב)

אברהם, כשידעו כי הוא מצווה ועומד לקחת בת מהם, יתנו לו שפחה משפחותם אשר אתם צבית ויאמרו כי היא מזרעם, לזה נתחכם ועשה כסדר זה, בהצננה מוצהקת שהיא הותרנות המופלגת, שנחנת יותר ממה ששאל ממנה. גם ציה ידע אותה ידיעה כודקת כי היא מצבית אברהם, שהשיחה לפי תומה מצבית דעת דבר ממנו כי אותה יבקש, ופתח דבריה האירו צלומרה (פס' כז) צַת בְּתוּאֵל וְגו':

וַיֹּאמֶר ה' וְגו' הֲקָרָה וְגו'. בטוח היה אליעזר צלדונו שתפלתו מקובלת, אשר התפלל 'הוא יִשְׁלַח מִלְאָכָו' וְגו' (פס' ז), והוסיף הוא להתפלל שיהיה הוא ראוי ליעשות הדבר על ידו, כי ימלא לפעמים שתהיה מניעה לקיים דברי התפלה מצד האמצעי, לזה התפלל לאלהי אדונו שיקרה לפניו:

הותרנות היא סימן המובהקת של משפחת אברהם

וַיֹּאמֶר שְׂתָה וְתַמְהָר וְתִרְדּוּ בְּדָה עַל יְדָה וְתִשְׁקָחוּ: (כז, יח)

הגמילות חסד - שהאורח לא יטרח, ולא ידאג לטרחתו

וַיֹּאמֶר שְׂתָה וְתַמְהָר וְתִרְדּוּ בְּדָה עַל יְדָה וְתִשְׁקָחוּ: (כז, יח)

וַיֹּאמֶר שְׂתָה וְגו'. פירוש כנגד שאמרת 'גמילה' מעט, שתה כחפץך. ולא שישתה הוא צידו, אלא היא טרחה צמורה להשקות אמה למים, ותמהר ותורד בדה על ידה כלי שלא יטרח הוא בשאת הכל לשותה. ואומרו ותשקחו, פירוש מלבד שלא טרח לשאת הכל, עוד לה שהיתה טורחת לקרב לפיו המים, שלא יטרח הוא אפילו להטות הכלי:

וַיֹּאמֶר שְׂתָה וְתַמְהָר וְתִרְדּוּ בְּדָה עַל יְדָה וְתִשְׁקָחוּ: (כז, יח)

וַיֹּאמֶר שְׂתָה וְתַמְהָר וְתִרְדּוּ בְּדָה עַל יְדָה וְתִשְׁקָחוּ: (כז, יח)

וַיֹּאמֶר שְׂתָה וְתַמְהָר וְתִרְדּוּ בְּדָה עַל יְדָה וְתִשְׁקָחוּ: (כז, יח)

וְלִרְבֵּקָה אָח וְשָׂמוּ לָבֶן וְיִרְצִין לָבֶן אֶל הָאִישׁ הַחוּצָה אֶל הָעֵינִי: וַיְהִי כִּרְאֵת אֶת הַנְּזִם וְאֶת הַצְּמִידִים עַל יְדֵי אַחֲתוֹ וּבְשָׂמֵעוּ אֶת דְּבָרֵי רַבְּקָה אַחֲתוֹ לֵאמֹר כֹּה דָּבַר אֱלֹהֵי הָאִישׁ וַיִּבְאֵר אֶל הָאִישׁ וַיְחַנֵּה עִמּוֹד עַל הַגְּמִלִים עַל הָעֵינִי: וַיֹּאמֶר בּוֹא בְּרוּךְ יי לְמַה תַּעֲמֹד בַּחוּץ וְאֲנֹכִי פְּנִיתִי הַבַּיִת וּמְקוֹם לְגִמְלִים: (כז, כט-ל)

לבן לבש קנאת אחותו

צידועו מה שעבר בינו ובין רבקה מהדברים ומקרוצ הדעת, והוא איש נכרי, הרי זה מגיד כי דברים צגו, ולזה לצב קנאה ורצ לקראתו לפגוע בו בקנאתו את קנאת אחותו, ולזה בחינת מעשה זה ייחס ה' אותו ייחוסין של דליקים, ואמר ושמעו לבן, כי מעשה דליקים עשה בזה, ואין הקדוש צרוך הוא מקפח שכר צריה (פסחים ק"ט). ואומרו ויהי בראות וכו' יגיד כי מה שקדם, היה קודם בראות הצמידים וקודם שמעו דברי אחותו סדרן של מעשים, חשדו לאליעזר בדבר מכווער, אצל בראות הנזם וכו' ושמעו וכו' וכו' בבה דבר אלי האיש, שב אפו. ואף על פי כן מודיע הכתוב שיצא לקראת האיש לא להרע, אלא לדבר להאכסינו ולהחזיק לו טובה, ובזה נתיישבו:

וְלִרְבֵּקָה אָח וְשָׂמוּ לָבֶן וְיִרְצִין לָבֶן אֶל הָאִישׁ הַחוּצָה אֶל הָעֵינִי: וַיְהִי כִּרְאֵת אֶת הַנְּזִם וְאֶת הַצְּמִידִים עַל יְדֵי אַחֲתוֹ וּבְשָׂמֵעוּ אֶת דְּבָרֵי רַבְּקָה אַחֲתוֹ לֵאמֹר כֹּה דָּבַר אֱלֹהֵי הָאִישׁ וַיִּבְאֵר אֶל הָאִישׁ וַיְחַנֵּה עִמּוֹד עַל הַגְּמִלִים עַל הָעֵינִי: וַיֹּאמֶר בּוֹא בְּרוּךְ יי לְמַה תַּעֲמֹד בַּחוּץ וְאֲנֹכִי פְּנִיתִי הַבַּיִת וּמְקוֹם לְגִמְלִים: (כז, כט-ל)

וְלִרְבֵּקָה אָח וְשָׂמוּ לָבֶן וְיִרְצִין לָבֶן אֶל הָאִישׁ הַחוּצָה אֶל הָעֵינִי: וַיְהִי כִּרְאֵת אֶת הַנְּזִם וְאֶת הַצְּמִידִים עַל יְדֵי אַחֲתוֹ וּבְשָׂמֵעוּ אֶת דְּבָרֵי רַבְּקָה אַחֲתוֹ לֵאמֹר כֹּה דָּבַר אֱלֹהֵי הָאִישׁ וַיִּבְאֵר אֶל הָאִישׁ וַיְחַנֵּה עִמּוֹד עַל הַגְּמִלִים עַל הָעֵינִי: וַיֹּאמֶר בּוֹא בְּרוּךְ יי לְמַה תַּעֲמֹד בַּחוּץ וְאֲנֹכִי פְּנִיתִי הַבַּיִת וּמְקוֹם לְגִמְלִים: (כז, כט-ל)

וְלִרְבֵּקָה אָח וְשָׂמוּ לָבֶן וְיִרְצִין לָבֶן אֶל הָאִישׁ הַחוּצָה אֶל הָעֵינִי: וַיְהִי כִּרְאֵת אֶת הַנְּזִם וְאֶת הַצְּמִידִים עַל יְדֵי אַחֲתוֹ וּבְשָׂמֵעוּ אֶת דְּבָרֵי רַבְּקָה אַחֲתוֹ לֵאמֹר כֹּה דָּבַר אֱלֹהֵי הָאִישׁ וַיִּבְאֵר אֶל הָאִישׁ וַיְחַנֵּה עִמּוֹד עַל הַגְּמִלִים עַל הָעֵינִי: וַיֹּאמֶר בּוֹא בְּרוּךְ יי לְמַה תַּעֲמֹד בַּחוּץ וְאֲנֹכִי פְּנִיתִי הַבַּיִת וּמְקוֹם לְגִמְלִים: (כז, כט-ל)

לבן רץ לעשות רעה לאליעזר

שיאמר 'למה תעמוד' ואחר כך יאמר 'צא וכו'':

עוד יראה על זה הדרך, והנה עומד וכו', שהגם ששאל שאל האיש את רבקה 'היש בית אביך מקום' וכו' ואמרה 'גם תבן וכו' גם מקום ולכו' וכו' וכו' (פס' כג-כה), אף על פי כן לא מפני זה נטה אחריה ללכת בית אביה, אלא עמד במקומו על העין. ואומרו בא ברוך וכו' ואחר כך אמר למה וכו', נתכוון לומר לו כי מה שמזמנו לצא אלכו, לא להאכסינו צביתו, אלא שלא יעמוד בחוץ, אצל לעולם אורכו על עצמו, כי עיני קשעים תקלינה (איוב יא כ):

וַיִּבֵּא אֶל וְגו' וְהִנֵּה עוֹמֵד עַל וְגו'. צריך לדעת מה צא ללמדנו צלומרו והנה עומד וכו', ועל פי דברי רבותינו ז"ל (ילקוט ס' שאמרו 'כי הכיר אליעזר צמולתו של לבן לרעה, והזכיר ס' המפורש והעמיד הגמלים צלויר על העין. והוא אומרו הגמלים על העין, והוא עמד על הגמלים לכתוב והנה עומד וכו', וממקום גבוה קרא לו לבן, והוא אומרו בא ברוך ה', ואחר צבא ממקום גבוה, דבר אלכו למה תעמוד בחוץ. ובזה לא קשה למה הקדים לומר בא וכו' ואחר כך אמר למה תעמוד וכו', כי הראוי

פרשת חיי שרה

חלק ב'

פניני וחידושי אור החיים הק'

מוחמתי זקנותו חשש אברהם שישיא אליעזר את בתו ליצחק

וְאֶבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וּגְו' (כז, א). פירוש לצד שראה עצמו זקן, וגם ראה כי הגדיל ה' להטיב עמו בכל טוב, חש על העבד המושל בכל ורואה נכסים מרובים והאיש אדוני הכל זקן, יחשוב מחשבות להשיא בתו ליצחק, כי יתן בטוב עינו. לזה אמר לו **שִׁים נָא יָדְךָ וּגְו'**, נתחכם להשיעורו בדרך כלל על הכנעני, ואזניו תשמענה דבר כי הקול לו קול אליו שיבטל דעתו כי הוא ארור כנען כפי דבריהם ז"ל (בכ"ר נ"ט א), ויצחק ברוך:

כל התורה היא שכליית ומחייב ההנהגה כן

גַּר וְתוֹשֵׁב אֲנֹכִי עִמָּכֶם תָּנוּ לִי אֲחֻזַּת קֶבֶר עִמָּכֶם וְאֶקְבְּרָהּ בְּתוֹכְךָ מִלְּפָנָי: (כג, ז)

גַּר וְתוֹשֵׁב וּגְו'. טעם טענתו גר ותושב. על פי מה שכתב רמב"ם בפ"ג מהלכות זכיה ומתנה (ה"א) וזה לשונו: יכול ליתן מתנת חנם לגר תושב שאתה מזוהה להחיותו דכתיב (ויקרא כה לה) **גַּר וְתוֹשֵׁב וְחִי עִמָּךְ ע"כ.** ויש לך לדעת כי כל תורתנו הקדושה היא שכליית, ובפרט בענייני ההנהגה הארצית, וכמו שאנו מתנהגים בגר היושב עמנו, כמו כן יתחייב שכליות יושבי הארץ להנהיג ביניהם להחיות אדם שהוא גר ותושב עמהם ולתת לו מתנת חנם. והיא טענת אברהם **גַּר וְתוֹשֵׁב אֲנֹכִי תָנוּ לִי,** ודקדק לומר גר ולא הספיק לומר **תוֹשֵׁב,** המכוון לומר שהגם שאני גר ואני מכס, אף על פי כן הריני תושב:

רחמנותה של רבקה

וַיְרִין הָעֶבֶד לְקַרְאָתָהּ וַיֹּאמֶר הֲגַמְיָאִינִי נָא מֵעַט מֵיָמַי מִכַּדְּךָ: וְתֹאמַר שְׂתָה אֲדֹנָי וְתַמְחַר וְתַרְדּוּ בְּיָדָהּ עַל יָדָהּ וְתִשְׁקָהוּ: וְתִכַּל לְהִשְׁקוֹתוֹ וְתֹאמַר גַּם לְגַמְלִיךָ אֲשָׂאב עַד אִם בָּלוּ לְשִׁתָּת: (כז, יז-יט)

(דברים יא טו) ונתתי עֶשָׂב בְּצִדְךָ לְבִהְמֹתֶךָ וגו' שצריך אדם להקדים לתת מזון לבהמתו ואחר כך את עצמו. ויש לך לדעת כי דוקא דאין כאן סכנה או צער, אבל בסכנה או בשיש צער – קודם יש לחוש לצערו ואחר כך בהמתו, ולזה כשאל האיש **הֲגַמְיָאִינִי [נָא] מֵעַט,** הרגישה הצדקה כי אמא למים היה ומלטער היה, לזה אמרה לו **שְׂתָה,** וכשנתנה לו שיעור ששיערה כי ודאי אין כאן חשש לצער האמא – **וְתִכַּל לְהִשְׁקוֹתוֹ וְתֹאמַר גַּם לְגַמְלִיךָ אֲשָׂאב,** כי בגדר זה שאינך מלטער – אותם צריך להקדים, והוא סמך הכתוב לותכל להשקותו ו**תֹאמַר גַּם לְגַמְלִיךָ וּגְו'.** ולומר **עַד אִם בָּלוּ,** פירוש לא אשער להם כפי האומדנא, אלא אשקה ולא אשא ידי עד שארצה שמים לפנייהם ואינם שותים, וזה לך האות **בִּי בָלוּ לְשִׁתָּת:**

וְתִכַּל לְהִשְׁקוֹתוֹ. היה צריך לומר ויכל לשותת, נתכוון לומר שהיתה היא מקרבת לו המים לשותת עד סוף השתיה, ולא היה צריך הוא לטרוח בהטיית מים אליו: **עוד אפשר,** שחשקה עליו לכל שהיה עייף צדך והפלגת השתיה תזיק, והיא הצדקה שיערה בדעתה שיעור שיספיק לשתייתו, ולא רצתה להוסיף לו לכל יסחכו, כי העייף לא ישער בשתייתו צעת מאונו. וכדי שלא יחשוב כי לכל המעט הטורח נתכוונה, לזה אמרה אליו **גַּם לְגַמְלִיךָ וּגְו' עַד אִם בָּלוּ,** ולא אתנהג עמהם בהשערת ההסתפקות, הא למדת כי לכל רחמנות ואהבה נתכוונה אליו כטעם הנזכר: במקום צער יש להקדים לאדם קודם לבהמות **עוד יתבאר על דרך אומרים ז"ל (בבב"א מ) צפסוק**

י"ל ע"י: מערכת שיעור אור החיים הק". לתגובות והערות בטל: 052-7137506. אן בדוא"ל: 7617506@gmail.com